

Leeskaart A - Uiterlijk

De mensen zijn gemiddeld 1,50 meter lang. Ze hebben lange haren die ze soms afsnijden met een stenen mes. Mannen dragen baarden.

De kleding wordt gemaakt van dierenhuiden. Deze huiden worden losgesneden van een dier en schoon geschraapt. Dit gebeurt met scherpe stenen. Dan wordt de huid gedroogd. De huid is dan hard geworden. Met urine wordt de huid soepel gemaakt. De huid wordt als een losse doek om het lichaam geslagen. Met een band wordt het bij elkaar gehouden. Men loopt op blote voeten.

In de late steentijd wordt de kleding met een naald en draad genaaid. De naald is van been gemaakt en de draad van pezen. Nu kan men ook een soort sloffen maken, zodat de voeten beschermd worden.

In de IJzertijd wordt voor het eerst een broek met een kruis gedragen. De vrouwen dragen rokken. Er is geen ondergoed. Mensen houden vee, zoals schapen. Van de wol wordt ook kleding gemaakt. Bijna alles van het dier wordt gebruikt. Van de botten maakt men sieraden en haarspelden. Van brandnetels worden doeken gemaakt.

Leeskaart B - Wonen

Men woont waar het eten is. Voor de steentijd reizen de mensen dieren achterna. De mensen jagen en eten de dieren op. De woningen zijn zo gemaakt, dat ze makkelijk te verplaatsen zijn. Het zijn tenten van dierenhuiden met stokken van hout en beenderen. In de steentijd gaat men op een vaste plaats wonen. Dit is nu mogelijk doordat er meer voedsel op een plek is. Het klimaat wordt warmer waardoor er bossen en moerassen ontstaan. Hier vindt men herten, wilde zwijnen, beren, vogels, zaden en vruchten. Men maakt een basiskamp met woningen van hout en stro. Van boomstammen maakt men het geraamte van een huis. Met een bijl worden bomen omgehakt en takken afgehakt. De muren, die worden gevlochten met wilgentakjes, worden ingesmeerd met klei. Soms gaan de mensen naar een jachtkamp. Het wild wat ze daar jagen, nemen ze mee terug. In het basiskamp wonen verschillende gezinnen bij elkaar.

In de bronstijd ontstaan de eerste boerderijen. Men gaat op heuvels wonen in de buurt van water. Er staan vijf tot zeven boerderijen in een dorp. In een dorp wonen ongeveer vijftig mensen. De mensen verbouwen groenten en graan. Ze houden vee voor voedsel en wol. Tevens wordt het vee gebruikt voor het werk op het land. De dieren wonen bij de mensen in de boerderij. De boerderij bestaat uit een open ruimte. In het midden is een vuurplaats, daar boven zit een gat in het dak waar de rook uit kan. Aan de zijkanten zijn houten hekken waar het vee achter staat. De mensen slapen op dierenhuiden op de grond.

Leeskaart C - Voedsel

In de vroege prehistorie gaan mannen op jacht. Ze jagen onder andere op herten, zwijnen, elanden en soms vangen ze zelfs een beer. Maar er wordt ook op kleinere dieren gejaagd zoals: watervogels, hazen en bevers. Tevens wordt er gevist. Ook schelpdieren worden veel gegeten. Af en toe wordt er een zeehond gevangen. In de bossen worden bramen, appels, hazelnoten, eikels en vlierbessen gevonden.

In de steentijd, wanneer men op een vaste plaats gaat wonen, houdt men vee zoals varkens, koeien en geiten. Het vee wordt gegeten en melk wordt gebruikt. Er wordt dan nog steeds gejaagd maar minder dan daarvoor.

Op het land wordt graan en groente verbouwd. De vrouwen wrijven met een ronde steen de graankorrels fijn en bakken er koeken van of koken er pap van.

Leeskaart D - Arbeidsverdeling

Het werk in de prehistorie is duidelijk verdeeld. Er is werk dat alleen door mannen gedaan wordt en werk dat door vrouwen gedaan wordt. Mannen gaan op jacht.

Gereedschappen worden door de mannen zelf gemaakt. Pijlen en speerpunten worden uit vuurstenen geslagen. Kano's worden van boomstammen gemaakt net als de peddels.

Visgerei wordt van beenderen gemaakt. In de bronstijd worden de materialen van brons gemaakt. Gereedschappen zijn scherper en kunnen, wanneer ze stuk gaan, weer gesmolten worden en opnieuw gegoten worden. Nu kunnen er door de mannen ook zwaarden en messen gemaakt worden.

Later wordt er in de grond ijzererts gevonden. Nu worden er wapens en gereedschappen van ijzer gemaakt. Het voordeel van ijzer is dat het een harder materiaal is. De mannen bewerken het land en beschermen hun vrouwen en kinderen tegen gevaar van bijvoorbeeld wilde dieren. De vrouwen zorgen voor de kinderen. Ook bereiden zij het eten. De maaltijd wordt klaargemaakt in potten die de vrouwen maken van klei. Ook worden er manden gevlochten van twijgjes.

Vrouwen gaan op zoek naar kruiden en planten. Hiervan worden medicijnen gemaakt. Van de dierenhuiden maken de vrouwen kleding. Kinderen blijven bij de vrouwen. Zodra ze kunnen, helpen ze mee met het werk. Zo gaan de meisjes mee om kruiden te zoeken: ze leren welke planten te gebruiken voor medicijnen en welke planten je kunt gebruiken bij het bereiden van voedsel. De jongens leren het werk van de man door mee te gaan op jacht en zelf een dier te doden. Pas dan is hij een echte man.

Leeskaart E - Geloof

De mensen geloven in leven na de dood. De doden worden op een heel bijzondere manier begraven. Er worden grafkelders gemaakt van heel grote stenen. Deze grafkelders worden hunebedden genoemd. De stenen komen uit het noorden en zijn tijdens de ijstijd daar gekomen. Het ijs heeft deze stenen als het ware meegesleept en daar neergelegd. De stenen worden door de mensen vervoerd door ze op boomstammen te leggen. Zo worden ze op de juiste plaats gerold.

Later in de tijd komen er grafheuvels. Om de heuvels heen wordt een cirkel van stenen of palen geplaatst. Ook worden er mensen gecremeerd. De as die na de crematie overblijft, wordt in een kuil, doek of urn begraven.

Later in de bronstijd wordt er onderscheid gemaakt tussen mensen. Er komen leiders. Deze mensen krijgen een eigen graf. Als grafgift krijgen ze zilveren vazen, gouden halsbanden, dolken en mooie pijlpunten mee. Je kan dan aan de rijkdom van een graf zien hoe belangrijk een persoon is. De zon is erg belangrijk voor de mensen. Er worden veel plechtigheden ter ere van de zon gehouden. Heiligdommen, zoals stenen torens, waar een plechtigheid wordt gehouden, staan gericht naar waar de zon opkomt.

Natuurkrachten worden toegekend aan de goden. Zo geloven ze bijvoorbeeld dat een erge storm een straf is van de goden.

Leeskaart F - Samenlevingsvormen

Er is een groot verschil tussen de positie van de man en de positie van de vrouw. De vrouw is belangrijk voor het krijgen van kinderen. Mannen worden gezien als het sterkste geslacht en zijn de leiders. Toch kent men wel een algemene leider, hij is de belangrijkste man. In het begin van de prehistorie kiest het volk een leider, later is het leiderschap overdraagbaar van vader op zoon. De leider bepaalt wat er gebeurt en waar men gaat wonen. De mannen geven bescherming aan de vrouwen en kinderen. Tevens verrichten zij bepaalde taken die niet door vrouwen worden uitgevoerd, zoals het jagen. Er worden rituelen uitgevoerd waar alleen mannen bij mogen zijn. Tijdens zo'n ritueel worden geesten opgeroepen die de stam moeten beschermen. Deze rituelen zijn verboden voor vrouwen. Wanneer een vrouw toch bij zo'n ritueel verschijnt, breng dit voor de gehele stam ongeluk omdat de geesten dan boos worden. Kinderen voeren de taken uit die de mannen of de vrouwen doen. Zij oefenen dit al spelenderwijs. Een jongen is volwassen als hij de baard in de keel krijgt. Hij moet dan een aantal dagen en nachten alleen in het bos doorbrengen. Een sjamaan begeleidt hem daarbij. Na deze opdrachten krijgt hij een nieuwe naam. Ook krijgt hij een tatoeage op zijn lijf van een dier. Dit dier is een symbool. Zo staat een os voor moed, een kat voor lenigheid en een rendier voor snelheid. Een meisje is volwassen als zij voor het eerst ongesteld wordt. Er wordt alleen getrouwd binnen de stam. Ouders zoeken een partner uit. Een meisje woont bij de ouders in totdat zij trouwt. Na het huwelijk woont zij bij de familie van haar man.

Leeskaart G - Natuur

Vóór de prehistorie trekken de mensen nog achter het voedsel aan. Men woont in eenvoudige tenten omdat deze makkelijk te verplaatsen zijn. Na de ijstijd wordt het klimaat warmer. Hierdoor komen er andere planten en dieren. Nu hoeft men niet meer achter het voedsel aan te reizen omdat er genoeg dieren in de bossen leven. Tevens zijn er zaden en vruchten. De huizen worden comfortabeler en groter. Huizen worden nu van hout en stro gemaakt. Om zich tegen het water te beschermen, gaat men op heuvels wonen. Deze heuvels worden terpen genoemd.

Voor het maken van gereedschappen is men afhankelijk van de natuur. Zo worden in de steentijd materialen van steen gemaakt. In de bronstijd wordt er erts in de grond gevonden waaruit koper en tin gehaald kan worden. Hierdoor kunnen er materialen van brons gemaakt worden. Nog weer later wordt er erts gevonden waaruit ijzer gemaakt kan worden. Nu worden de materialen van ijzer gemaakt.

Het landschap is woest en ongerept. Wegen of paden kent men niet. Dit maakt het reizen, dus ook het jagen zwaar. Er zijn bossen en moerassen. Het land is natter en drassiger dan nu.